

HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

Wijkidentiteit(en)

HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

Wijkidentiteit(en)

In samenwerking met
Wijkraad Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland

INTRODUCTIE

Voor u ligt een rapportage over de identiteit(en) van de Rotterdamse wijken Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland. Het doel hiervan is de ondersteuning van de nieuwe wijkraad in het opstellen van het Wijkakkoord, onderdeel van het nieuwe bestuursmodel 'Wijk aan Zet'. Een wezenlijk element hiervan is het in kaart brengen van een 'beeld van de wijk', op basis waarvan concrete opgaven geformuleerd kunnen worden. Omwille van de ondersteuning van het gesprek hierover – en om een collectieve uitgangspositie te creëren – zijn Veldacademie en Stichting Wijkcollectie gevraagd dit beeld in de vorm van de 'identiteit van de wijk' in kaart te brengen. Het vertrekpunt hiervoor is de beleving van bewoners, ondernemers en andere wijkgebruikers. Welke aspecten dragen vanuit hun perspectief bij aan de identiteit van de wijk?

Identiteit(en) van de wijk

In dit onderzoek naar de identiteit van de wijk is het uitgangspunt niet een enkelvoudige identiteit, maar meerdere identiteiten. De meeste wijkraden hebben in formele zin meerdere wijken onder hun hoede. 'De wijk' is daarom binnen elke wijkraad een begrip met uiteenlopende betekenis en invulling. Tegelijkertijd kan één wijk in de beleving van wijkgebruikers ook meerdere identiteiten hebben. Om al deze identiteiten een plek te geven in dit onderzoek – van een eenduidig beeld over de wijk tot uiteenlopende beelden – wordt de term 'identiteit(en)' gebruikt.

Onderzoeksmethode

Voor dit doeleinde is een onderzoeksmethode ontwikkeld aan de hand waarvan informatie, verhalen en beelden over de identiteit(en) van Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland zijn verzameld. Deze methode gaat uit van verschillende invalshoeken en stemmen, geïnspireerd op de gelaagdheid van het concept identiteit.

Als startpunt zijn bestaande gemeentelijke profielen over de wijk geraadpleegd. Vervolgens is de beleving van wijkgebruikers over de wijk opgevraagd via een digitale vragenlijst die werd verspreid via Mijn Rotterdam. Aansluitend vond een workshop met de wijkraad plaats.

Door de opbrengsten uit deze invalshoeken met elkaar in verbinding te brengen, ontstaat er een gelaagd beeld: de identiteit(en) van de wijk. De rode draad die daarin zichtbaar wordt is door Veldacademie weergegeven in een wijkanalyse. In lijn daarmee heeft Stichting Wijkcollectie zes verhalen in beeld gebracht, aangedragen door wijkgebruikers.

Gedeelde beleving als identiteit

Deze selectie van verhalen is klein ten opzichte van het eindeloos aantal verhalen dat Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland kent. Toch zijn deze verhalen exemplarisch voor de identiteit(en) van de wijk, juist omdat zij – met de nuances en grijstinten inbegrepen – door wijkgebruikers zijn ingebracht. De identiteit van de wijk is te vinden in de gedeelde beleving van haar gebruikers.

INHOUDSOPGAVE

1	BEELD VAN DE WIJK	11
	Beeld van de wijk	12
	Over het onderzoek	18
2	VERHALEN	21
01.	Avonturenspeeltuin Pietje Bell	22
02.	Stichting Open Arms	26
03.	Sterflats	28
04.	Alex Energie	32
05.	Tuincentrum Zwinkels	34
06.	's-Gravenweg	38
3	VERHALENWANDELING	40
	COLOFON	44

BEELD VAN DE WIJK HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

BEELD VAN DE WIJK

Het Lage Land, Prinsenland en 's-Gravenland zijn drie verschillende wijken van Prins Alexander, die van noord naar zuid aaneengesloten liggen binnen één wijkraadsgebied. Zij worden elk voor een groot deel omsloten of doorkruist door de A20, A16, N210 en liggen tegelijkertijd niet ver van het centrum van Rotterdam vandaan. Het Lage Land kent meer armoede dan 's-Gravenland, waar een villapark te vinden is. Prinsenland ligt letterlijk en figuurlijk in het midden, met daarin het Prinsenvondelpark als populaire centrale groene plek met meerdere voorzieningen. De wijken Het Lage Land, Prinsenland en 's-Gravenland worden door bewoners niet ervaren als één wijk. Daarvoor verschillen de wijken te veel van elkaar, zowel op sociaal als ruimtelijk niveau. Ze zijn als het ware burens van elkaar, die niet zozeer hun identiteit, maar wel hun directe omgeving met elkaar delen. Het Lage Land, Prinsenland en 's-Gravenland vormen samen een rijk gebied qua uiteenlopende kenmerken. Daarmee vullen ze elkaar aan. Toch is dit niet één gebied met één verhaal, daarvoor heeft elke wijk te veel een eigen karakter. Dat is dan wel weer kenmerkend voor dit wijkraadsgebied als geheel.

Groen voor alle leeftijden in Prinsenland

De drie wijken worden over het algemeen door bewoners gezien als groen en ruim opgezet. Veel mensen vinden het er prettig en rustig wonen en genieten van het groen dat wijdverspreid aanwezig is in de wijk. Het meest centrale groene deel van de wijk is het Prinsenvondelpark. Zoals de naam doet vermoeden is dit park gelegen in Prinsenland. In het Prinsenvondelpark zijn speeltuin Pietje Bell en begraafplaats Oud-Kralingen gevestigd en er wordt onder meer actief gevestigd. De 'Kotskom' vindt er ook zijn bestemming, oftewel het "Vierkant eiland in de Plas", een plek die jongeren – misschien niet voor de esthetiek, maar wellicht in verband met de afgezonderde locatie – goed weten te vinden. Volgens bewoners verbindt het Prinsenvondelpark verschillende bewonersgroepen en leeftijdsgroepen in de wijk, vanwege haar vele mogelijkheden tot ontspanning. Een handige bijkomstigheid is dat het centraal in dit wijkraadsgebied ligt. Een deel van de bewoners is wel van mening dat het park qua (invulling van) functies nog beter aan zou kunnen sluiten op de behoeften van verschillende bewonersgroepen.

“Ik woon aan het park. Heerlijke plek om te zijn, te wandelen en te ontmoeten.”

Bewoner via online vragenlijst over Prinsenvondelpark

“Wijk die bestaat uit nogal verschillende buurten, waarbij Prinsenland qua wooncomfort, leefomgeving, sociale context, ruimte en groenvoorziening eruit springt/bovenaan staat. Het Prinsenvondelpark is een wijkpark maar wordt met name gebruikt door de buurt Prinsenland.”

Bewoner via online vragenlijst over Prinsenvondelpark

VRAGENLIJST WIJKGEBRUIKERS

Om zoveel mogelijk perspectieven te krijgen op de wijkidentiteit(en), is een vragenlijst uitgezet via digitaal participatieplatform Mijn Rotterdam. In de vragenlijst konden bewoners en wijkgebruikers allereerst een beschrijving van de wijk achterlaten. Daarin lieten ze vaak al duidelijk merken hoe zij hun wijk beleven en waarderen. Is het er prettig wonen? Wat zijn kwaliteiten in de wijk of juist pijnpunten? Hoe is de sfeer en het contact met medebewoners? Hoe is de openbare ruimte? Wat maakt hun wijk

speciaal? Daarnaast had de vragenlijst als doel om van een brede groep bewoners te weten te komen welke plekken, personen en activiteiten volgens hen de wijk karakter geven. Bewoners hebben daarbij op een kaart aangegeven waar in de wijk deze personen, plekken en activiteiten te vinden zijn en hoe onze wijkreporters deze konden bereiken. In Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland hebben in totaal 97 bewoners de vragenlijst ingevuld en zo hun bijdrage geleverd aan de wijkbeschrijving in deze rapportage.

Poldergeschiedenis in de stad

Naast het Prinsenvondelpark worden door bewoners van de drie wijken ook meerdere groenstroken genoemd waar zij graag komen. Dit zijn onder andere de 's-Gravenweg, en “boslaantje van Hoofdweg naar Prinsenlaan”, “wandelpad Prinsenlaan richting Kleine Prins”, “groenstrook langs de Ringvaart” en het Lagelandsepad. Deze wandelroutes zorgen er samen met begraafplaats Oud-Kralingen voor dat de poldergeschiedenis nog voelbaar is, waardoor bewoners het gevoel hebben dat zij in een mooi en rustig natuurgebied leven – en dat middenin de stad.

“Oude weg die door de wijk heen loopt en deze groen en aantrekkelijk maakt en verbinding vormt tot in Nieuwerkerk aan den IJssel.”

Bewoner via online vragenlijst over 's-Gravenweg

“'s-Gravenweg, alsof je op 't platteland woont en toch maar 12 min naar de Coolsingel.”

Bewoner via online vragenlijst over 's-Gravenweg

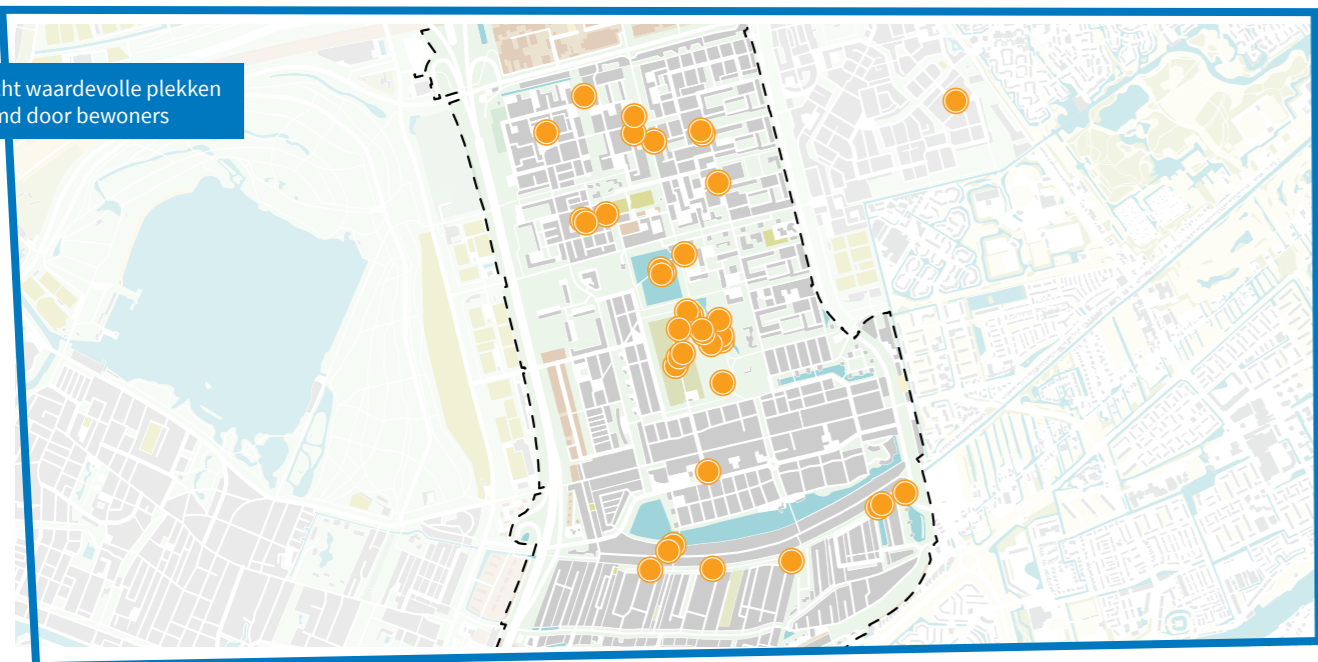
Behoeftes aan activiteiten voor jongeren in 's-Gravenland

De schaduwzijde van het groen en de rust is dat een deel van de bewoners bedrijvigheid en bestemming buitenshuis mist in de wijken. De wijk Prinsenland is kindvriendelijk en jonge kinderen kunnen er over het algemeen fijn spelen. Hoewel speeltuin Pietje Bell zich voornamelijk op kinderen richt, heeft deze plek ook een belangrijke sociale functie voor de wijk als geheel. Echter heeft de speeltuin naast speelruimte en -toestellen voor kinderen nog weinig verdere verblijfsfunctie, vanwege het feit dat er geen 'binnen' is. Vanuit de wijkraad klinkt het geluid dat het fijn zou zijn – juist vanuit hun waardering voor de plek – als hier een overdekte locatie aan toegevoegd wordt. Daar zouden dan activiteiten voor bredere doelgroepen plaats kunnen vinden. Wat bewoners missen is “een Pietje Bell voor volwassenen”. Via deze weg zou er dan ook meer menging tussen verschillende bewonersgroepen plaats kunnen vinden.

“Het is een gezellige groene wijk. Een combinatie van mensen die er al heel lang wonen, studenten, starters. Er zijn gezellige plekje om te eten en veel groen om in te wandelen in de buurt. Wel weinig horeca/kroegjes etc.”

Bewoner via online vragenlijst

Overzicht waardevolle plekken benoemd door bewoners

Deze wens sluit aan bij het feit dat er voornamelijk in 's-Gravenland activiteiten en bestemming gemist wordt voor jongeren. In Het Lage Land worden activiteiten georganiseerd voor ouderen, in Prinsenland kunnen kinderen hun hart ophalen. Dit mist voor de leeftijdsgroepen daar tussenin. Voor tieners die in 's-Gravenland wonen is er na de kinderleeftijd niet veel te doen vlakbij huis, wat ertoe kan leiden dat zij zich gaan vervelen en op termijn de wijk willen verlaten. De wijken worden door een deel van de bewoners dan ook omschreven als een "slaapwijk". Voor echte reuring en activiteiten moeten bewoners de wijk uit. Met name horecavoorzieningen worden gemist in de wijken.

**“Rustige “slaap” wijk?
Groene stroken. Landelijk in
de grote stad.”**

Bewoner via online vragenlijst

**“Gevarieerde wijk, zou
bruisender mogen zijn.”**

Bewoner via online vragenlijst

**“Prinsenland, een aardig
groene wijk waarin een
verschuiving plaatsvindt van
een tweede generatie jonge
gezinnen. Daarnaast zijn er
goede faciliteiten als het om
winkelvoorzieningen gaat. Er zijn
voldoende ontmoetingsplekken
maar weinig horeca of moderne
speeltuinen in Prinsenland zelf.”**

Bewoner via online vragenlijst

Gunstige ligging en bereikbaarheid

Voor hen die reuring buiten de wijk zoeken, ligt het centrum van Rotterdam niet ver weg. Met de auto of het OV is de wijk gemakkelijk te bereiken, vanwege de vele uitvalswegen. Bewoners vinden dit gunstig, omdat ze snel op andere plekken binnen en buiten de stad zijn en gelijktijdig kunnen genieten van het landelijke karakter van de wijk.

**“Dichtbij zowel centrum als
de stad uit, watertjes/slootjes,
gezinnen, goed bereikbaar
per OV, alle voorzieningen op
fietsafstand.”**

Bewoner via online vragenlijst

**“Groene en over het algemeen
rustige wijk. Gunstig gelegen
t.o.v. uitvalswegen en ov.”**

Bewoner via online vragenlijst

Wederopbouwgeschiedenis in het ontwerp van Het Lage Land

De wijk Het Lage Land kent een bijzondere wederopbouwgeschiedenis. Het moderne naoorlogse ontwerp van Lotte Stam-Beese was vernieuwend en bracht een heldere ruimtelijke structuur en veel groen met zich mee. Deze samenhang in ruimtelijke zin staat onder druk door nieuwe bouw- en renovatieprojecten in de wijk. Voor een deel van de bewoners voelt het alsof het groen en de ruimte die ze zo waarderen teruggedrongen wordt.

“Een redelijk groene wijk met goede voorzieningen als O.V., huis van de wijk, scholen, mogelijkheid recreatie. Wel gaat de wijk achteruit en komt er ongewenste hoogbouw.”

Bewoner via online vragenlijst

“Leuke groene wijk, jammer genoeg wordt deze helemaal volgebouwd.”

Bewoner via online vragenlijst

Ruimtelijkheid en bouwontwikkelingen

Bewoners van Het Lage Land, Prinsenland en 's-Gravenland hechten veel waarde aan de buitenruimte. Dit gevoel wordt gevoed door de effecten die bouwontwikkelingen hebben op hun persoonlijke ruimte in de wijk. In een deel van het publiek toegankelijke Prinsenpark worden nieuwe woningen in het hogere segment gebouwd, letterlijk voor de ogen van bewoners van de Sterflats die over het Prinsenpark uitkijken. Zo wordt de buitenruimte (of het uitzicht daarop) voor de ene bewoner minder toegankelijk, terwijl de ander er juist meer aanspraak op krijgt. Het is niet verwonderlijk dat er hierdoor verschil van mening ontstaat over wat wenselijk is in de ogen van bewoners. Evengoed zal deze ontwikkeling een nieuwe groep bewoners aantrekken met een nieuw elan, wat het imago van de 'slaapwijk' wellicht enigszins naar de achtergrond doet zakken. De verschillen van mening ten spijt; de wijken als geheel kunnen met deze ontwikkeling gebaat zijn. Daarbij blijft het belangrijk dat bouwontwikkelingen niet ten koste gaan van de levensstandaard van huidige bewoners.

“Een wijk die snel aan het veranderen is, het is er levendig, jammer dat het groen gaat verdwijnen voor huizenbouw. Wordt op dit moment heel veel gebouwd.”

Bewoner via online vragenlijst

Samen verschillen van beleving en mening

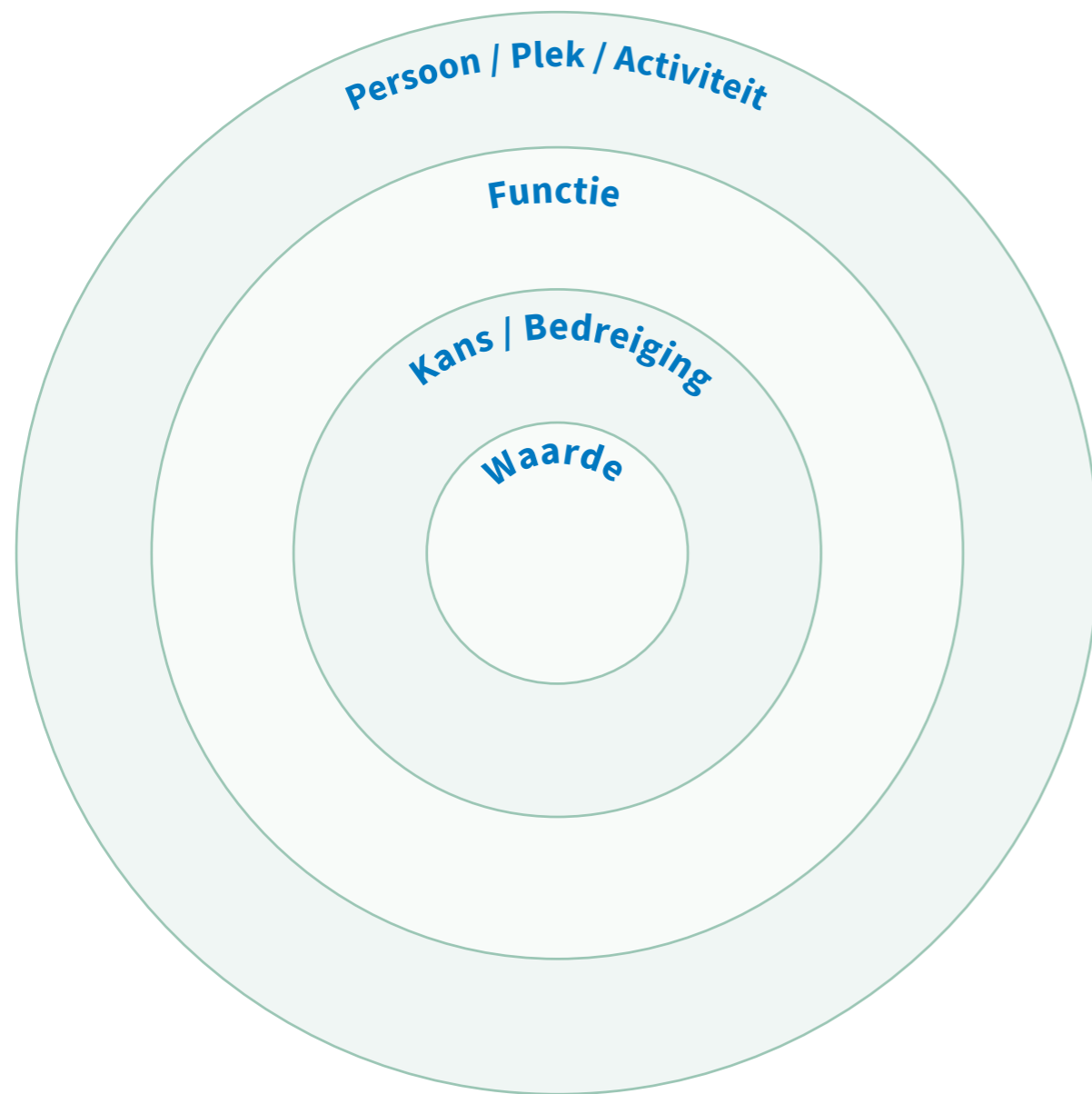
Ondanks de grote verschillen tussen bewoners, wordt er wel vaker een gemiddelde van deze wijken samen genomen, bijvoorbeeld als het gaat om de verdeling van gemeentelijke ondersteuning over heel Rotterdam. De wijkraad geeft aan dat hiermee uitgekeken moet worden, omdat er dan een beeld verschijnt dat met geen van de wijken meer correspondeert. De kenmerken waarin de wijken onderling van elkaar verschillen, met name op het vlak van welzijn en zelfredzaamheid, dienen ook zichtbaar te zijn.

Er wonen kwetsbaren en armen in deze wijken, in het bijzonder in Het Lage Land en Prinsenland. Zij zijn gebaat zijn bij consistente ondersteuning vanuit de gemeente en solidariteit vanuit de wijk. Voor hen is zelfredzaamheid en eigen regie een luxe die veelal niet binnen handbereik ligt. Hun beleving en ervaringen binnen de wijk staan ver af van hen die een kilometer verder ten zuiden (in 's-Gravenland) wonen en geen financiële bestaansonzekerheid (meer) kennen. Naast de erkenning van dergelijke uitersten, is samenhang en het zoeken naar een gezond evenwicht in en tussen deze wijken belangrijk. Dat is iets heel anders dan een positief gemiddelde in cijfers onderaan de streep. Verschillende behoeftes kunnen in deze wijk naast elkaar bestaan, waarbij elkaar actief opzoeken van wezenlijk belang is voor de sociale cohesie in de wijk en het welzijn van bewoners.

Het wijkraadsgebied Het Lage Land - Prinsenland - 's-Gravenland kent uiteenlopende kenmerken, die allen gezien dienen te worden. Er is samenhang én anonimiteit. Er bestaat solidariteit jegens elkaar én persoonlijke zelfredzaamheid. Sociale cohesie onder bewoners is belangrijk, maar ook het recht om desgewenst prettig en veilig in anonimiteit te leven. Te midden van alle verschillen is het vinden van balans in deze wijken belangrijk, waarbij de uiteinden van de schaal net zo veel bestaansrecht hebben als de middenmoot.

OVER HET ONDERZOEK

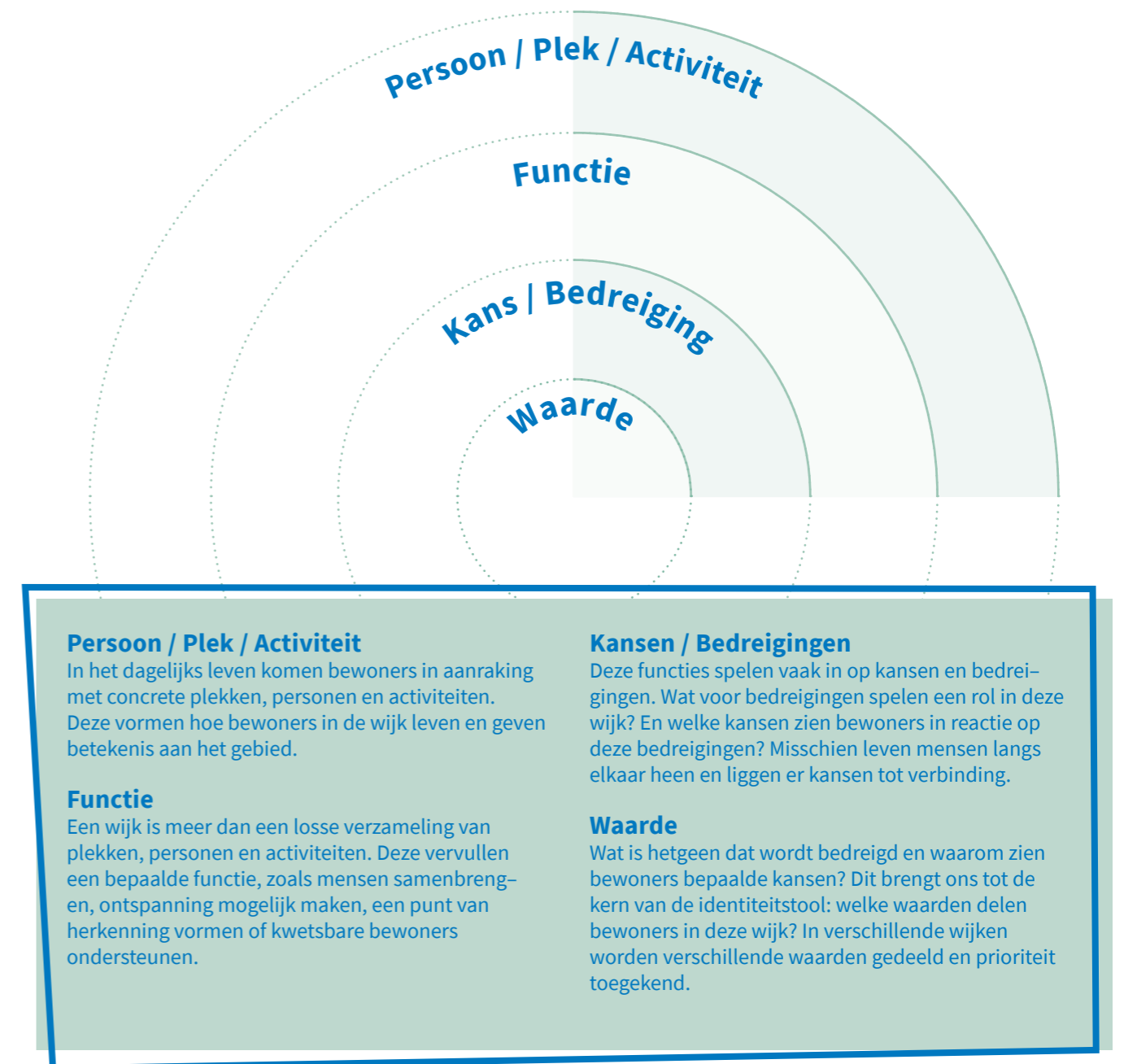

Methodiek

Om de identiteit(en) van de wijk in kaart te brengen is gebruik gemaakt van een gesprekstoel. Aan de hand van deze cirkelvormige tool, wordt het complexe begrip identiteit 'afgepeld' in vier lagen. Van concrete plekken, personen en activiteiten in de buitenste laag, tot de meer abstracte kern van de cirkel met gedeelde waarden. De beleving van bewoners vormt hierbij het startpunt.

De ingevulde tool is een snapshot van de wijkidentiteit(en) op dit moment door de ogen van bewoners. Dit beeld is per definitie onvolledig en in ontwikkeling; het is nooit af. Toch geeft het inzicht in identiteit(en) van een gebied. Wat vinden bewoners belangrijk en waarom? En hoe zien we dit terug in de wijk?

De cirkel kan op verschillende manieren gelezen worden. Zowel van buiten naar binnen als andersom. Plekken, personen en activiteiten zijn enerzijds een weerspiegeling van de onderliggende lagen. Ze worden gevormd door gedeelde waarden, kansen en bedreigingen van een wijk. Anderzijds zijn deze plekken, personen en activiteiten van invloed op de onderliggende lagen. Ze beïnvloeden hoe men in de wijk samenleeft en wat men belangrijk vindt. Deze relaties zijn niet altijd lineair; tussen de verschillende aspecten in de cirkel bestaan ook kruisverbindingen. Al deze verbindingen samen geven inzicht in de complexiteit van de identiteit(en) van de wijk.

VERHALEN HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

Avonturenspeeltuin Pietje Bell

“Tijdens ons najaarsprogramma kunnen kinderen walnoten en kastanjes rapen, kastanjes poffen en groenten en bloemen planten in de moestuin. Zo geven we kinderen mee hoe alles bloeit en groeit in de natuur.” Als sociaal beheerder zorgt Jacqueline dat alles reilt en zeilt bij Pietje Bell.

AVONTURENSPEELTUIN PIETJE BELL HEEFT GROTE PLANNEN

Midden in het Prinsenpark achter de Zeelenbergsingel ligt Pietje Bell: een avonturenspeeltuin waar kinderen kunnen ravotten en ontdekken. “Hier kunnen kinderen spelen met water, zand en modder: een plek waar je dus lekker vies kunt worden”, zegt sociaal beheerder Jacqueline Stammeijer.

Speelbos

Achter in de avonturenspeeltuin staan hoge bomen waar kinderen een echte bosbeleving hebben. Ouders kunnen er wandelen of een kopje koffie drinken terwijl de kinderen spelen in een veilige en afgebakende omgeving. De speeltuin is groen en wordt goed onderhouden door een team vrijwilligers en een sociaal beheerder. “Elke woensdagmiddag bieden we activiteiten aan”, vertelt Jacqueline. “Tijdens ons najaarsprogramma kunnen kinderen walnoten en kastanjes rapen, kastanjes poffen en groenten en bloemen planten in de moestuin. Zo geven we kinderen mee hoe alles bloeit en groeit in de natuur.” Als sociaal beheerder zorgt Jacqueline dat alles reilt en zeilt bij Pietje Bell. “Het gebouw moet onderhouden worden, maar ook de toestellen. De activiteiten worden begeleid door de vrijwilligers, en als er gaten vallen in het rooster spring ik bij.”

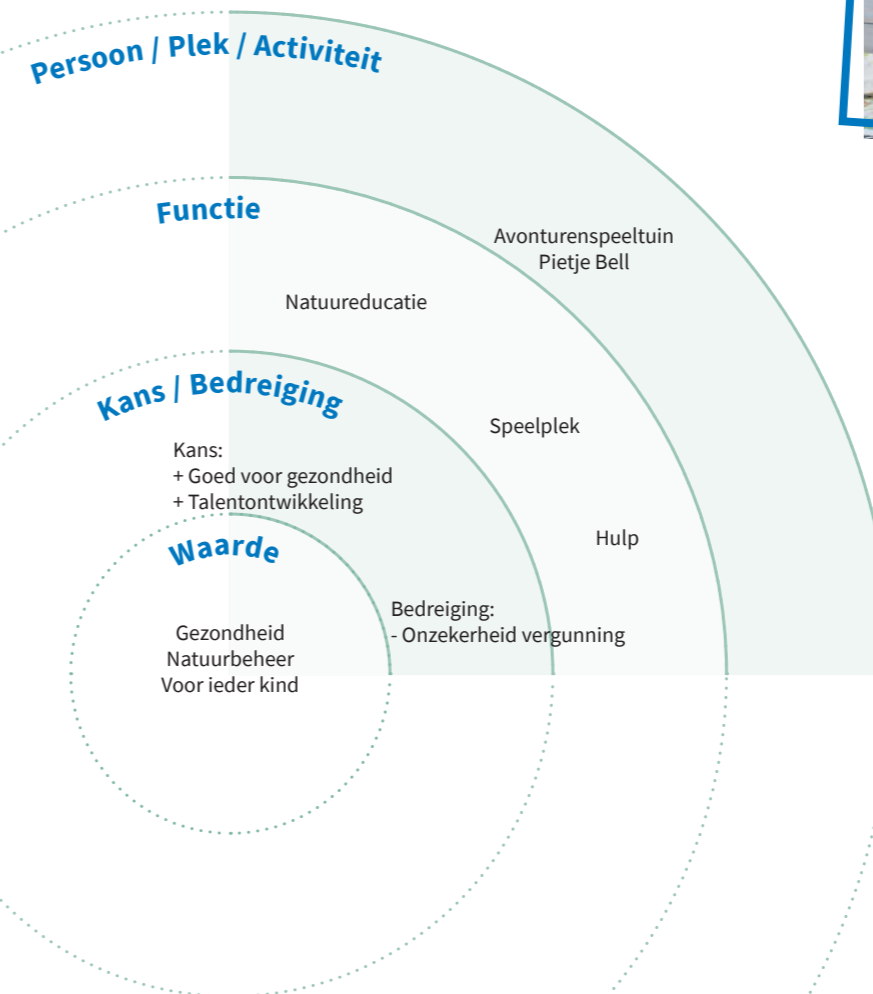
Een mooie plek voor educatie

De speeltuin is een onderdeel van gro-up buurtwerk en Huis van de Wijk Prinsenland. Als sociaal beheerder wil Jacqueline Pietje Bell meer onderdeel maken van de wijk door ouders te betrekken en contact te leggen met scholen in de wijk. “Aan het park grenzen Basisschool voor Montessori Onderwijs De Kleine Prins en de Rudolf Steiner School Prinsenland. Beide maken zij gebruik van de Buitenschoolse Opvang, gevestigd in het midden van de speeltuin.” Hoewel de scholen de speeltuin weten te vinden, wil Jacqueline meer ruimte bieden voor educatie. “Er valt zoveel te ontdekken bij Pietje Bell”, zegt ze enthousiast. “Buiten spelen is veel gezonder voor kinderen dan binnen achter een scherm zitten. Ook is het hier groener dan op een gemiddeld schoolplein.” Er liggen plannen voor een samenwerking met Max de Moestuinman die schoolpleinen speelvriendelijker maakt met ‘tegels eruit, groen erin’. “Hij wil graag met ons werken aan een plan om kinderen zelf hutten te laten bouwen.”

“Deze toekenning biedt toekomstperspectief. Nu kan er geïnvesteerd worden in reparaties en nieuwe speeltoestellen. Ook zijn er plannen om klassen te ontvangen zodat kinderen van de tuin kunnen leren. Het liefst zou ik daarvoor een groen buitenlokaal hebben, zoals een tipi of een safaritent.”

Hoewel de scholen de speeltuin weten te vinden, wil Jacqueline meer ruimte bieden voor educatie. “Er valt zoveel te ontdekken bij Pietje Bell”, zegt ze enthousiast. “Buiten spelen is veel gezonder voor kinderen dan binnen achter een scherm zitten. Ook is het hier groener dan op een gemiddeld schoolplein.”

Plannen voor de toekomst

Pietje Bell werd in 1995 aangelegd en was destijds niet meer dan een open vlakte. Omdat het elk jaar onzeker was of de speeltuin een vergunning en subsidie zou krijgen, werd het terrein verwaarloosd. De stichting heeft nu een toekenning voor zes tot tien jaar gekregen; de speeltuin zal zich per jaar dienen te verantwoorden met activiteiten en bezoekersaantallen voor de openstelling. Jacqueline krijgt nu de kans om de natuurspeeltuin weer op de kaart te zetten. “Deze toekenning biedt toekomstperspectief. Nu kan er geïnvesteerd worden in reparaties en nieuwe speeltoestellen. Ook zijn er plannen om klassen te ontvangen zodat kinderen van de tuin kunnen leren. Het liefst zou ik daarvoor een groen buitenlokaal hebben, zoals een tipi of een safaritent.”

MENSEN HEBBEN ALTIJD BEHOEFTE AAN EEN LUISTEREND OOR

Door het aanbieden van een ontmoetingsplek, meerdere activiteiten, praktische hulp en financiële ondersteuning is Stichting Open Arms er voor inwoners van Het Lage Land. “Het contact met mensen is niet zo ingewikkeld, maar wel ontzettend belangrijk”, zegt medewerker Henk den Breejen.

Luisterend oor

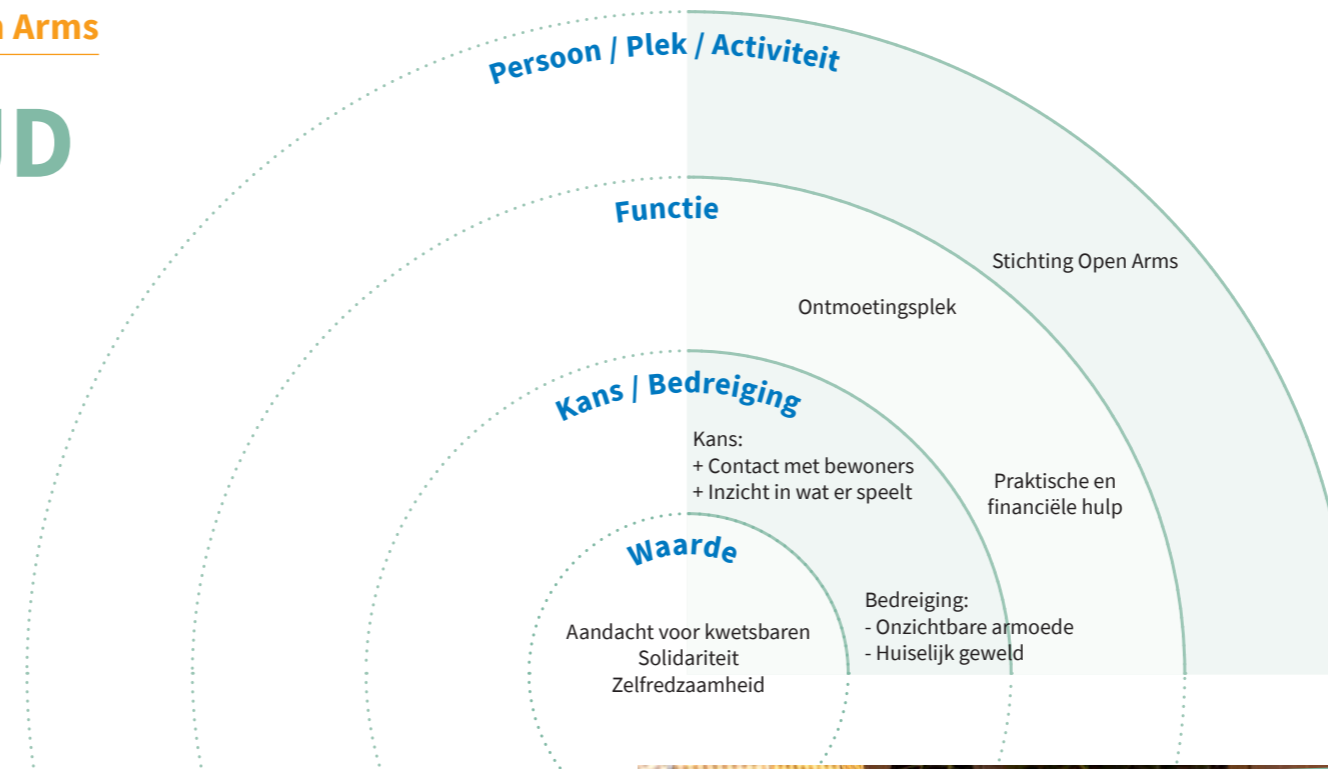
Al tien jaar lang werkt Henk vier dagen per week als opbouwwerker bij Stichting Open Arms. Met de bijbel als inspiratiebron stuurt hij negentig vrijwilligers aan, voert hij gesprekken met en legt contacten tussen de wijkbewoners. Henk vertelt: “De activiteiten startten in 2005 vanuit de Verrijzeniskerk in Prins Alexander, de huidige Alexanderkerk. Twee vrijwilligers van de Samenwerkings Gemeente Alexanderpolder (SGA) deelden voedselpakketten uit aan mensen in de wijk. Dat is steeds verder gegroeid.” Al snel ontdekten de vrijwilligers dat de wijkbewoners die ze hielpen ook hun verhaal kwijt wilden, onder het genot van een kop koffie. “Er waren mensen bij die de taal niet spraken, dus startten we een taalles. Zo zijn gaandeweg allerlei activiteiten ontstaan.”

Het Palet

Door het succes van de activiteiten werd in 2009 een stichting opgericht los van de kerk. “De lijn met de kerk is er nog steeds”, aldus Henk. Veel vrijwilligers komen van de SGA en Ichtuskerk, die ook is aangehaakt. In voormalig schoolgebouw Het Palet in Het Lage Land heeft Open Arms een vaste plek in de wijk. “We zijn er met name voor wijkbewoners die financieel lastig zitten of weinig contacten hebben. Open Arms wil goed nieuws voor hen zijn. Daar leent Het Palet zich als ontmoetingsplaats en activiteiten centrum uitstekend voor.” Waar het Henk om gaat is een luisterend oor bieden en vragen hoe het met de mensen gaat. “Dat is waarom de bezoekers hier graag komen. Zo ontstaan er relaties en contacten, en vormen we samen één grote familie.”

Seniorencafé

Het Lage Land is een prettige wijk, vindt Henk. Het Palet ligt vlak bij metro- en treinstation Rotterdam Alexander en er zijn genoeg winkels. Er wonen veel senioren in de wijk, dus een ontmoetingsplek als deze is belangrijk. Ook om eenzaamheid te bestrijden. Elke maandagochtend wordt daarom in Het Palet een SeniorenCafé georganiseerd: een verlengde huiskamer waar bezoekers een hapje en een drankje krijgen. In een kringgesprek vertellen mensen hoe hun weekend was, of laten ze hun nieuwe schoenen zien. “Veel ouderen in de wijk wonen alleen. Dan is het niet vanzelfsprekend dat iemand je goedemorgen wenst, of vraagt hoe je bezoek aan de tandarts was. Daarom vinden mensen het hier prettig.” Ook worden er spelletjes gedaan, geschilderd en de krant gelezen. “Het SeniorenCafé is ontstellend eenvoudig, maar betekent immers veel.”

“Veel ouderen in de wijk wonen alleen. Dan is het niet vanzelfsprekend dat iemand je goedemorgen wenst, of vraagt hoe je bezoek aan de tandarts was. Daarom vinden mensen het hier prettig.”

02

Al snel ontdekten de vrijwilligers dat de wijkbewoners die ze hielpen ook hun verhaal kwijt wilden, onder het genot van een kop koffie. “Er waren mensen bij die de taal niet spraken, dus startten we een taalles. Zo zijn gaandeweg allerlei activiteiten ontstaan.”

Fred

In eerste instantie zetten Fred en zijn vrouw zich in voor de bewoners van de Sterflats. Aan hun keukentafel ontvingen ze mensen die problemen hadden met verhuurder Woonstad en boden een luisterend oor. “Er was een plek nodig waar buurtbewoners bij elkaar konden komen. Het buurthuis was al jaren uit het straatbeeld verdwenen.

VROEGER WAS DIT HET AFVALPUTJE VAN ROTTERDAM

Achter de Nancy Zeelenbergsingel in Prinsenland staan vier flats die door hun vorm bekend staan als de Sterflats. Lange tijd stond de buurt met de flatgebouwen bekend als probleemwijk. Samen met zijn vrouw heeft bewoner Fred Pijl de Sterflats op de kaart gezet als een plek waar je plezierig woont en waar allerlei activiteiten zijn.

Tijd voor actie

“Waar vind je zoveel groen, een bushalte voor de deur, drie winkelcentra op loopafstand, viswater en een wandelgebied als het Kralingse Bos in de buurt?” Fred Pijl is trots op zijn wijk. “Vroeger waren er veel problemen, maar dat is nu stukken minder”, zegt hij trots. “Dat komt omdat we er altijd bovenop zitten. Op een gegeven moment moest er iemand opstaan die zei: en nou is het genoeg. Als er nu iets aan de hand is nemen we direct maatregelen. De politie of brandweer wordt gelijk gewaarschuwd en op meldingen wordt snel gereageerd.”

Zoeken naar oplossingen

In eerste instantie zetten Fred en zijn vrouw zich in voor de bewoners van de Sterflats. Aan hun keukentafel ontvingen ze mensen die problemen hadden met verhuurder Woonstad en boden een luisterend oor. “Er was een plek nodig waar buurtbewoners bij elkaar konden komen. Het buurthuis was al jaren uit het straatbeeld verdwenen. We gingen praten met instanties en in 2018 kregen we twee huismeesters voor de flats: een sociale huismeester vanuit de gemeente en een technische huismeester vanuit Woonstad.”

Adopteer een container

Het leek de sociale huismeester een goed idee dat Fred ook container adoptant zou worden: iemand die zicht houdt op de ondergrondse containers, een melding maakt als de container vol zit, de boel er omheen schoonhoudt en mensen die er vuil naast plaatsen aanspreekt. “Ik liet ‘s ochtends om vijf uur altijd de honden uit en zag dan de ratten tennissen op het sportveld. Zo erg was het gesteld met het huisvuil dat overal lag. Inmiddels houden we met acht vrijwilligers zicht op de containers in de buurt. Een hele verbetering.”

Verzamelplek voor wijkbewoners

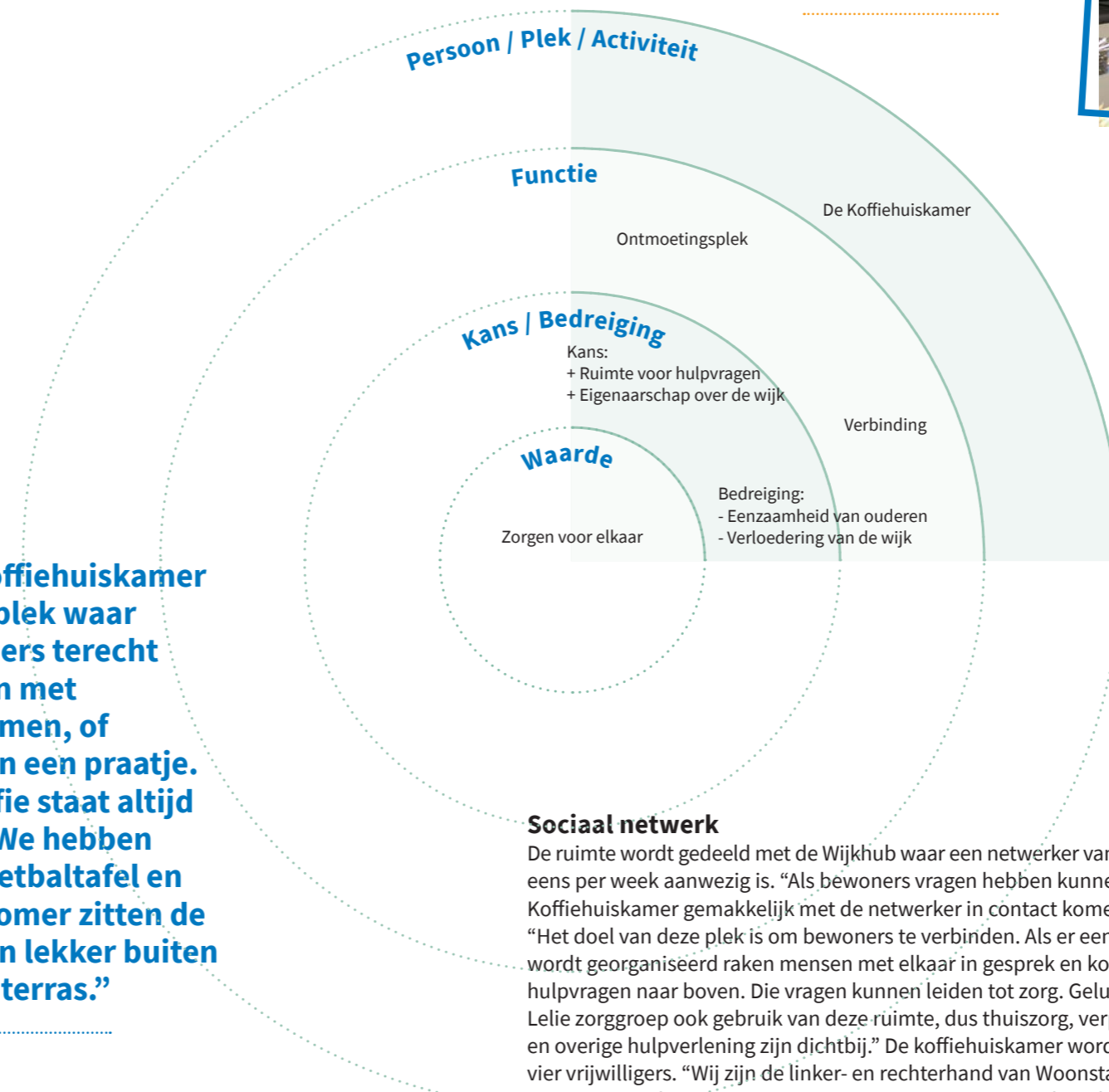
Kort erna begon Fred met het organiseren van activiteiten. Een van de plannen was een koffiehuiskamer voor de wijkbewoners. Woonstad stelde een ruimte ter beschikking, maar er moest wel huur worden betaald. Via sponsoring pakte Woonstad de toiletten, de keuken en vloeren aan. De gemeente regelde tafels en stoelen en een bewoner doneerde een boekenkast waar je boeken kunt pakken of neerzetten. “De Koffiehuiskamer is een plek waar bewoners terecht kunnen met problemen, of gewoon een praatje. De koffie staat altijd klaar. We hebben een voetbaltafel en in de zomer zitten de mensen lekker buiten op het terras.”

“De Koffiehuiskamer is een plek waar bewoners terecht kunnen met problemen, of gewoon een praatje. De koffie staat altijd klaar. We hebben een voetbaltafel en in de zomer zitten de mensen lekker buiten op het terras.”

“Het doel van deze plek is om bewoners te verbinden. Als er een activiteit wordt georganiseerd raken mensen met elkaar in gesprek en komen er ook hulpvragen naar boven. ... dus thuiszorg, verpleeghuiszorg en overige hulpverlening zijn dichtbij.”

Fred

Sociaal netwerk

De ruimte wordt gedeeld met de Wijkhub waar een netwerker van de gemeente eens per week aanwezig is. “Als bewoners vragen hebben kunnen ze via de Koffiehuiskamer gemakkelijk met de netwerker in contact komen”, zegt Fred. “Het doel van deze plek is om bewoners te verbinden. Als er een activiteit wordt georganiseerd raken mensen met elkaar in gesprek en komen er ook hulpvragen naar boven. Die vragen kunnen leiden tot zorg. Gelukkig maakt de Lelie zorggroep ook gebruik van deze ruimte, dus thuiszorg, verpleeghuiszorg en overige hulpverlening zijn dichtbij.” De koffiehuiskamer wordt gerund door vier vrijwilligers. “Wij zijn de linker- en rechterhand van Woonstad en de oren en ogen voor de gemeente. We weten precies wat er speelt in de wijk”, zegt Fred. Door alle activiteiten en samenwerkingen ziet Fred de buurt positief veranderen. Zijn inzet wordt door buurtbewoners dan ook zeer gewaardeerd. “Ik blijf net zo lang doorgaan tot ik mijn doel heb bereikt. Is het niet linksom, dan rechtsom.”

IN PRINS ALEXANDER WERKEN BEWONERS SAMEN AAN DE ENERGIETRANSITIE

Alex Energie is een initiatief van inwoners uit Prins Alexander die zich samen inzetten voor duurzame energie in de wijk. Door samen te werken met organisaties en de gemeente nemen ze het initiatief om de energietransitie te versnellen.

Inspiratie om verder te kijken

Als klimaatexpert Thijs de la Court in de jaren tachtig niet zijn spandoek met de tekst 'STOP ZURE REGEN' op de Sint Janskerk in Den Bosch had gehangen, had wijkbewoner Donald van den Akker nooit Alex Energie opgericht. Donald: "Thijs heeft mij geïnspireerd om altijd verder te kijken en de effecten van je acties in te zien." In 2018 begint Donald daarom met zijn plan voor een duurzame en lokale energiecoöperatie. Een jaar later is Coöperatieve Energievereniging Alex Energie een feit: duurzaam energie van en voor de bewoners van Prins Alexander.

Verduurzamen met Alex Energie

Het team van Alex Energie gaat geregeld de wijk in om bewoners concrete tips te geven over energieverbruik. "Onlangs stonden we bij station Alexander met een kraampje 'Hoe kom je de winter door'. Daar gaven we mensen concrete tips om in de koude maanden energie te besparen", vertelt Donald. "Als je samen met het collectief je woning wil verduurzamen en onderhouden, ga je een stap verder. Dan gaan we samen praten over isolatie en het installeren van warmtepompen."

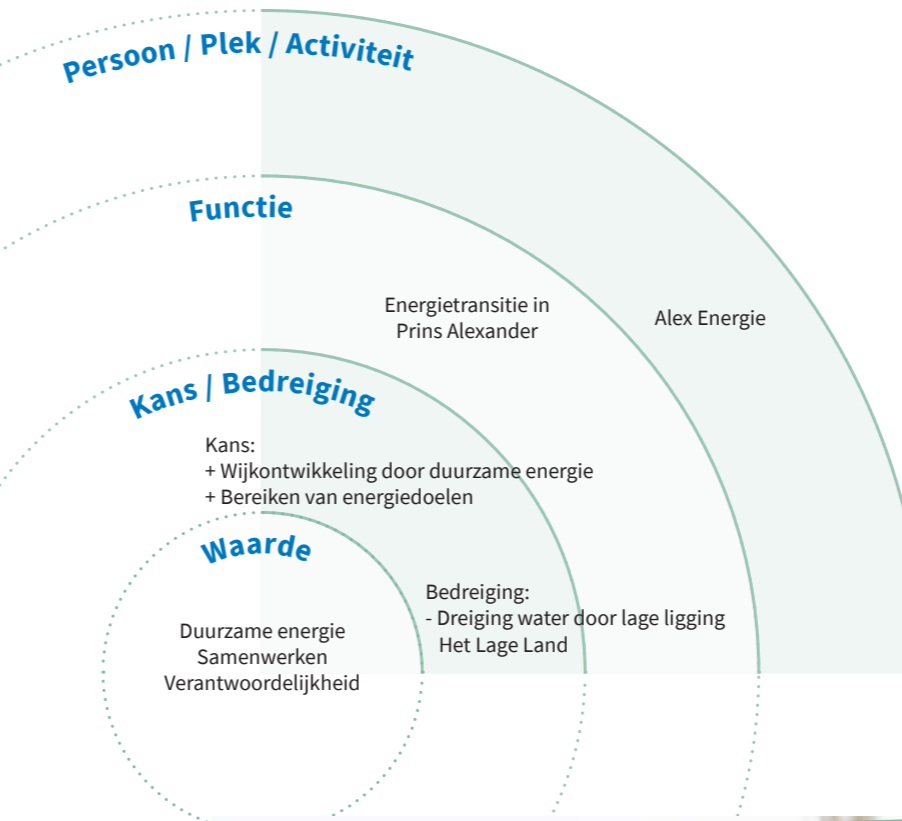
Samen investeren in zonnepanelen

Donald zoekt telkens manieren om wijkbewoners op het gebied van energie te laten samenwerken, zoals met collectieve zonnedaken. Daarbij investeren de bewoners via Alex Energie samen in zonnepanelen op daken in de wijk. De opgewekte energie levert geld op dat voor een deel terug gaat naar de investeerders. Het overige deel gaat in de pot van het wijkfonds, een spaarpot van de leden van Alex Energie. "Zo blijft het geld in de wijk en gaan de grote energiemaatschappijen er niet mee vandoor", legt Donald uit. "Dit maakt energie een instrument om wijkontwikkeling mogelijk te maken."

Neuzen dezelfde kant op

Dankzij Alex Energie zijn de eerste twee zonnedaken in de wijk een feit. In het kader van het Rotterdamse klimaatakkoord is er afgesproken dat in 2025 nog negentig van dit soort daken gerealiseerd worden in heel Rotterdam. Daarvan komen er een aantal in Prins Alexander. "Het zou mooi zijn als steeds meer bewoners aanhaken. Om dat voor elkaar te krijgen moeten we als coöperatie goed zichtbaar en aantrekkelijk zijn", zegt Donald. Andere duurzaamheid thema's zijn vergroening van de wijk, waterproblematiek en aanpak daarvan: Het Lage Land is de laagst gelegen woonwijk in Nederland. "We liggen ver onder NAP en de zeespiegel stijgt, dus staan we voor een behoorlijke uitdaging."

Het team van Alex Energie gaat geregeld de wijk in om bewoners concrete tips te geven over energieverbruik. "Onlangs stonden we bij station Alexander met een kraampje 'Hoe kom je de winter door'. Daar gaven we mensen concrete tips om in de koude maanden energie te besparen", vertelt Donald.

Het overige deel gaat in de pot van het wijkfonds, een spaarpot van de leden van Alex Energie. "Zo blijft het geld in de wijk en gaan de grote energiemaatschappijen er niet mee vandoor", legt Donald uit. "Dit maakt energie een instrument om wijkontwikkeling mogelijk te maken."

Noodzakelijk

"De doelstellingen om de energietransitie soepel te laten verlopen zijn hooggegrepen", zegt Donald. Dat red je niet als gemeente alleen, daar heb je ook de inwoners voor nodig. "Die moet je in staat stellen om mee te doen."

Als kleine jongen liep Kees Zwinkels er dagelijks rond en zag hoe zijn vader de omslag maakte van kwekerij naar tuincentrum. Naast school en later naast zijn studie was het doodgewoon om mee te helpen in de zaak. “Je deed eerst je huiswerk, want dat ging voor, maar daarnaast en op zaterdag werd je gevraagd om te helpen.”

Kees

EEN BEZOEK AAN TUINCENTRUM ZWINKELS IS EEN BELEVING

De Rotterdamse wijk 's Gravenland is een fijne en unieke wijk aan de rand van de stad Rotterdam: ruimtelijk en natuurgericht en geeft je echt een dorpsgevoel. Er wonen voornamelijk gezinnen in de vrijstaande woningen. Midden in de wijk vind je Tuincentrum Zwinkels en stap je een oase van groen binnen. Voor mensen die een huis met een tuin willen is deze wijk de 'place to be', zegt mede-eigenaar Kees Zwinkels. "Al vijftig jaar kun je bij ons terecht om je tuin of huis te vergroenen."

Van kwekerij naar tuincentrum

In de jaren zeventig runde vader Zwinkels een goedlopende kwekerij met sla en tomaten. Maar omdat hij altijd al interesse had voor handel wilde hij zijn geluk beproeven in de handel van bloemen en planten. Na een werk-uitje naar een plantenteveiling besloot hij om wat planten mee te nemen en zette deze azalea's, cyclamen en chrysanten in zijn kas. Om klanten te trekken kwam er een bord op de voorgevel van de kas en voilà: Tuincentrum Zwinkels was geboren.

Vrij tussen de planten

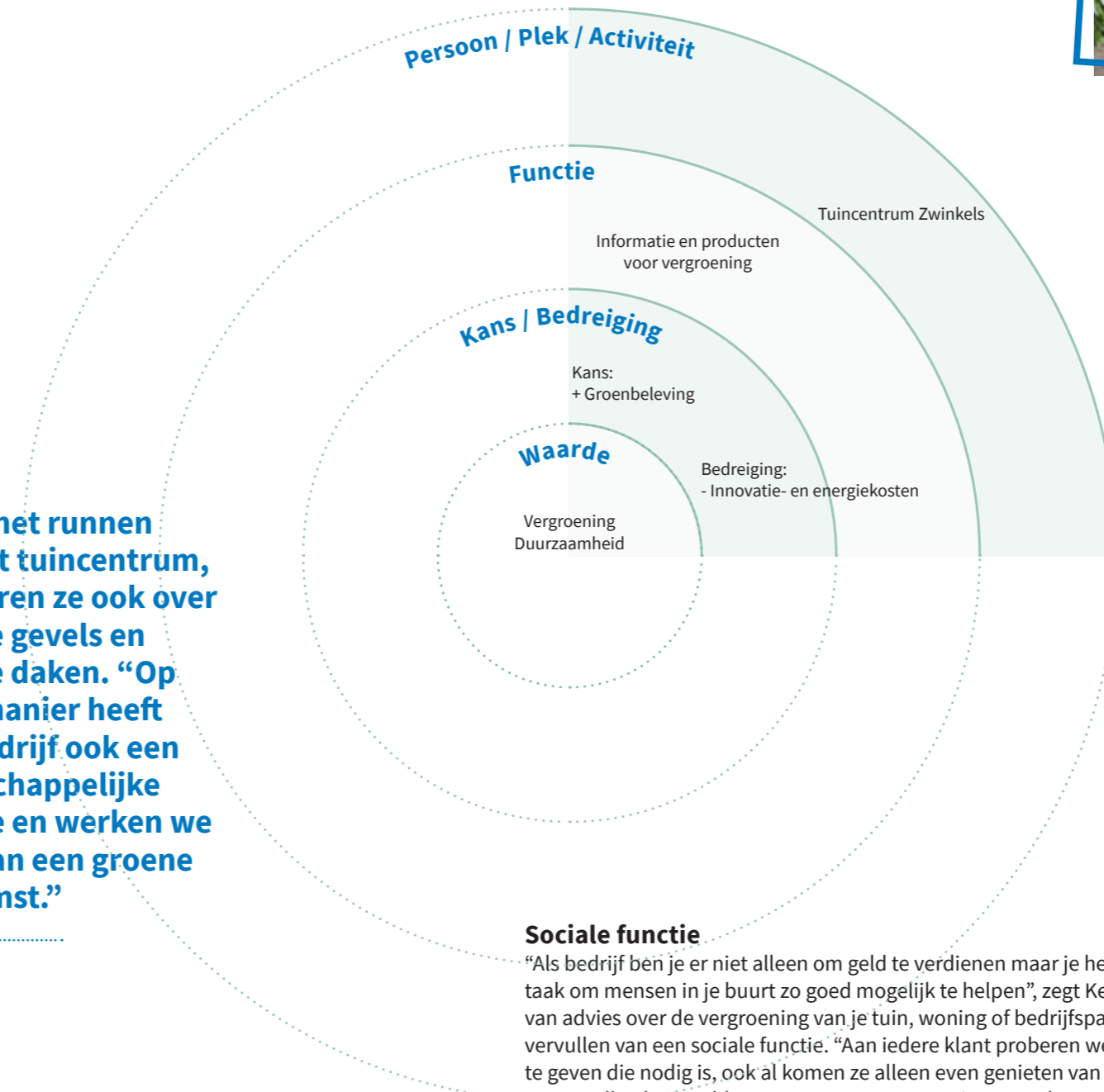
Als kleine jongen liep Kees Zwinkels er dagelijks rond en zag hoe zijn vader de omslag maakte van kwekerij naar tuincentrum. Naast school en later naast zijn studie was het doodgewoon om mee te helpen in de zaak. "Je deed eerst je huiswerk, want dat ging voor, maar daarnaast en op zaterdag werd je gevraagd om te helpen." Het was niet logisch dat Kees de zaak later zou overnemen. "Ik studeerde techniek. Maar in mijn laatste stagejaar besepte ik dat ik liever vrij tussen de planten en tuinen wilde werken."

Klaar voor de toekomst

Met zijn broer Leo neemt Kees in de jaren negentig de zaak van zijn vader over. De klantenkring van het tuincentrum groeide snel en de broers wilden het tuincentrum toekomstbestendig maken. Daarin wilde Kees met zijn tijd mee. "Met mijn technische achtergrond heb ik onze kassen duurzamer gemaakt, zodat ze weer veertig jaar mee konden." Het familiebedrijf wordt inmiddels gerund door de twee broers, twee zussen Zwinkels en een loyaal team van medewerkers. Naast het runnen van het tuincentrum, adviseren ze ook over groene gevels en groene daken. "Op deze manier heeft ons bedrijf ook een maatschappelijke functie en werken we mee aan een groene toekomst."

Naast het runnen van het tuincentrum, adviseren ze ook over groene gevels en groene daken. "Op deze manier heeft ons bedrijf ook een maatschappelijke functie en werken we mee aan een groene toekomst."

"Als bedrijf ben je er niet alleen om geld te verdienen maar je hebt ook een taak om mensen in je buurt zo goed mogelijk te helpen", zegt Kees. Dat gaat van advies over de vergroening van je tuin, woning of bedrijfspand, tot het vervullen van een sociale functie.

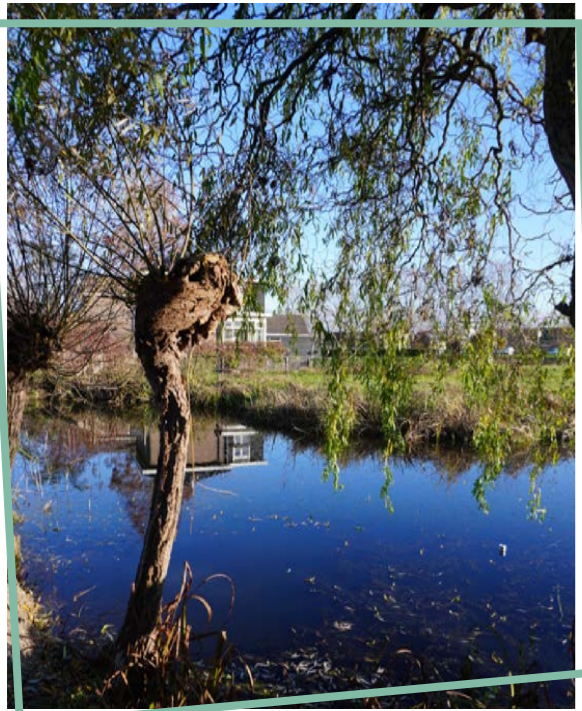

Sociale functie

"Als bedrijf ben je er niet alleen om geld te verdienen maar je hebt ook een taak om mensen in je buurt zo goed mogelijk te helpen", zegt Kees. Dat gaat van advies over de vergroening van je tuin, woning of bedrijfspand, tot het vervullen van een sociale functie. "Aan iedere klant proberen we de aandacht te geven die nodig is, ook al komen ze alleen even genieten van al het groen." Tussen alle planten, bloemen, vazen en accessoires staat het groentestalletje waar het allemaal mee is begonnen. "Mensen kunnen hier uren rondlopen voor een stukje beleving."

'S-GRAVENWEG: EEN GELIEFDE WEG MET HISTORISCH LANDSCHAP

'Zo oud als de weg naar Kralingen', dat is de 's-Gravenweg. Deze historische weg verbindt Kralingen met Nieuwerkerk aan den IJssel. Veel bewoners komen hier graag om te wandelen en nog iets van de poldergeschiedenis te ervaren.

“Ik kom hier graag wandelen en genieten van het historische landschap.”

Bewoner uit straatgesprekken

“Ik vind het uitzicht daar verderop wel mooi, want het lijkt dan net of je midden tussen de weilanden loopt.”

Bewoner uit straatgesprekken

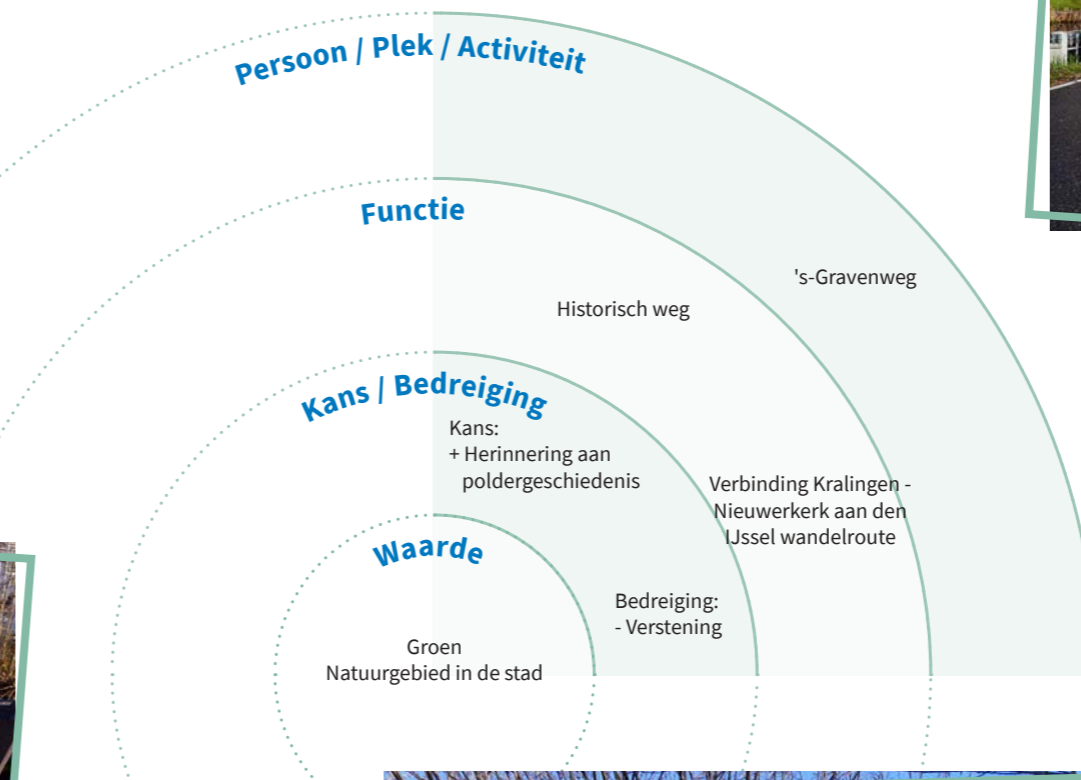
“Ik ga altijd graag een frisse neus halen met zulk weer en dit landschap is prachtig met het groen, de natuur en de mooie huizen.”

Bewoner uit straatgesprekken

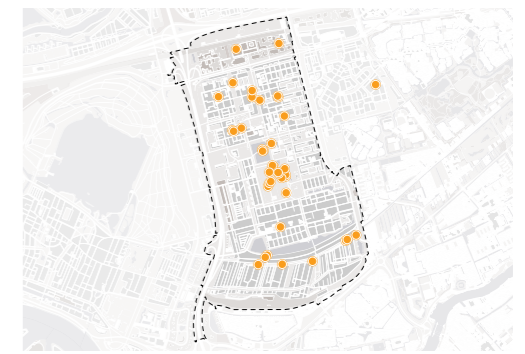

“Dit is een prachtig mooi gedeelte van Rotterdam/ Capelle wat soms ondergewaardeerd wordt.”

Bewoner uit online vragenlijst

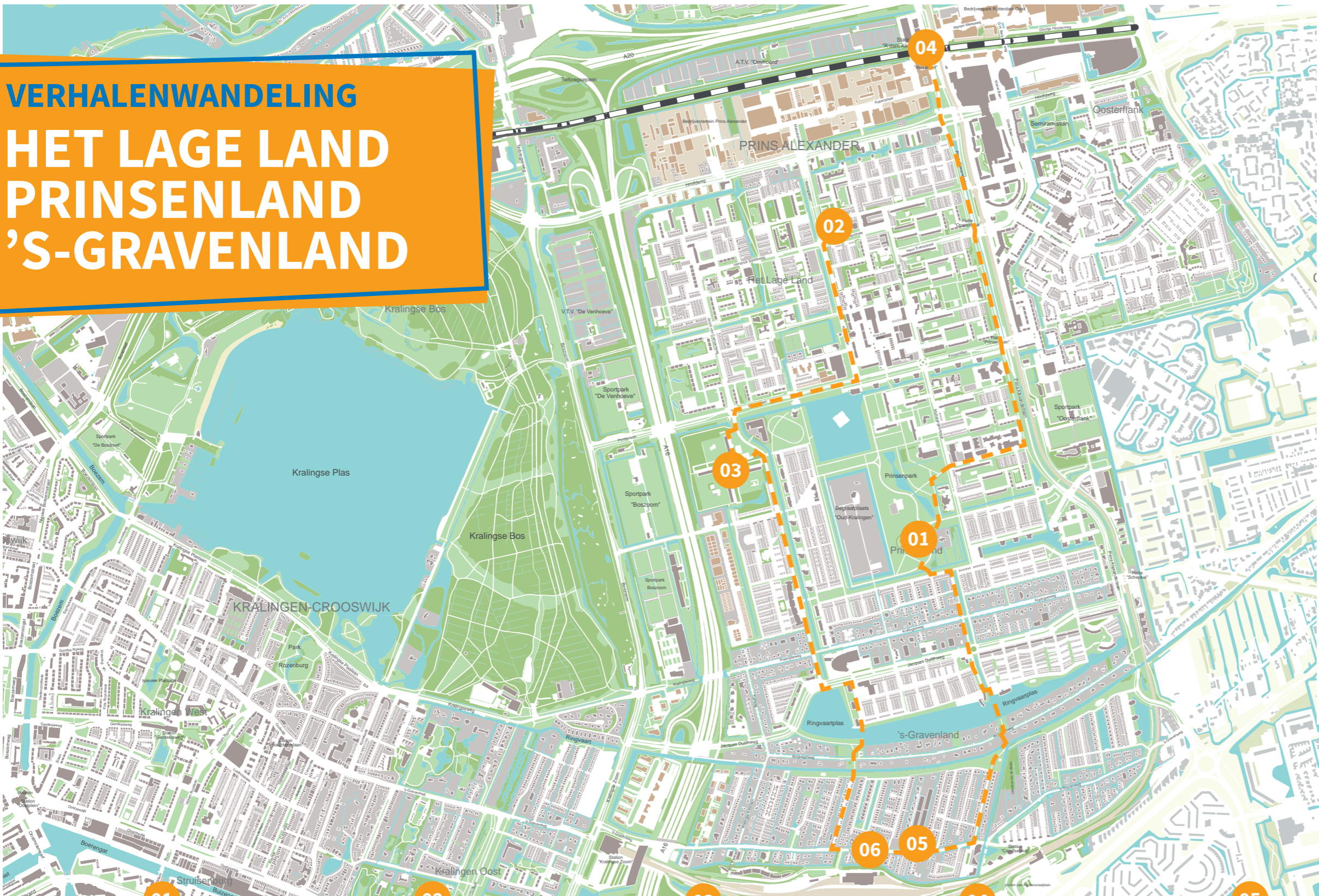
VERHALENWANDELING HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

Hierboven zie je de plekken, activiteiten en mensen die genoemd zijn door bewoners in de zoektocht naar de wijkidentiteit(en). Op de routekaart hiernaast worden zes verhalen uitgelicht. Wandel er langs en leer de wijk nog beter kennen!

Het verhaal van de wijk is nooit af. Schrijf hieronder de namen van plekken, mensen of activiteiten die jij ook belangrijk vindt in de wijk.

- 07 .....
- 08 .....
- 09 .....
- 10 .....
- 11 .....

01

Avonturenspeltuin Pietje Bell

“Buiten spelen is veel gezonder voor kinderen dan binnen achter een schermje zitten.”

Hattasingel 45

02

Stichting Open Arms

“Veel ouderen in de wijk wonen alleen. Dan is het niet vanzelfsprekend dat iemand je goedemorgen wenst, of vraagt hoe je bezoek aan de tandarts was.”

Het Palet, Duikerstraat 29

03

Sterflats

Door alle activiteiten en samenwerkingen ziet Fred de buurt positief veranderen.

Sterflats, Huslystraat

04

Donald van de Akker

“Deze wijk ligt op het laagste niveau van Nederland en de zeespiegel stijgt, dus staan we voor een behoorlijke uitdaging.”

Station Rotterdam Alexander

05

Tuincentrum Zwinkels

“Voor mensen die een huis met een tuin willen is deze wijk de place to be.”

's-Gravenweg 620

06

's-Gravenweg

“Ik wandel hier graag om te genieten van het historische landschap.”

's-Gravenweg

COLOFON

Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland

Wijkidentiteit(en)

In opdracht van

Gemeente Rotterdam

In samenwerking met

Wijkraad Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland

Uitvoering

Veldacademie
Waalhaven Oostzijde 1
3087 BM Rotterdam
info@veldacademie.nl | www.veldacademie.nl

Stichting Wijkcollectie
Willem Buytewechstraat 145
3024 XE Rotterdam
info@wijkcollectie.nl | www.wijkcollectie.nl

Uitgave

1^e uitgave, december 2022
©2022 Stichting Wijkcollectie | Veldacademie

Copyright

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden, tonen en op- en uitvoeren onder de volgende voorwaarden:

Naamsvermelding De gebruiker dient de naam van Stichting Wijkcollectie en Veldacademie te vermelden. **Niet-commercieel** De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken. **Geen afgeleide werken** De gebruiker mag het werk niet bewerken.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl/>

Onderzoeksteam

Elisa Matse
Anne-Lotte Groenewegen

Nicole van Dijk

Coördinatie

Elisa Matse

Leonie Roukens

Wijkanalyse

Elisa Matse

Wijkreporter

Hilla Dos Santos

Eindredactie verhalen

Cathelijne Beijn
Mariette van der Elburg

Vormgeving en beeldredactie

Rosemiek van der Linden
Minke Themans

Lotl Design - Marlies Bouman

Fotografie

Boy Berkhout

Hilla Dos Santos
Marijke Gips

HET LAGE LAND PRINSENLAND 'S-GRAVENLAND

Wijkidentiteit(en)

De identiteit van de wijk is altijd in beweging. Juist daarom is het waardevol om hier van tijd tot tijd een afspiegeling van in kaart te brengen. Stichting Wijkcollectie en Veldacademie hebben de krachten gebundeld en de identiteit(en) van de wijken Het Lage Land – Prinsenland – 's-Gravenland in meerdere vormen in beeld gebracht. Het resultaat hiervan is deze rapportage.